

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MEDICINSKI FAKULTET

Matija Šestan - Peša

Iza Maske: Analiza Lika iz Stripa "Batman"

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2014.

Ovaj diplomski rad izrađen je u Klinici za psihološku medicinu Kliničkog bolničkog centra Zagreb pod vodstvom prof. dr. sc. Vlaste Rudan i predan je na ocjenu u akademskoj godini 2013./2014.

SADRŽAJ

1. SAŽETAK.....
2. SUMMARY.....
3. UVOD.....	1
4. ANALIZA BATMANA.....	3
5. KOJI BATMAN?	7
6. "ROĐENJE BATMANA" I TRAUMA	10
7. BATMAN S DIJAGNOZOM PTSP-a	20
8. ŽALOVANJA I PSIHIČK TRAUMA	27
9. ZAHVALE.....	29
10. LITERATURA.....	30
11. ŽIVOTOPIS.....	33

1. SAŽETAK

Iza maske: analiza lika iz stripa "Batman"

Matija Šestan - Peša

Od početka pisanog jezika ljudi su bili općinjeni pričama o herojima, toliko da je upravo prvo veliko književno dijelo priča o heroju. I tako počevši od Gilgameša, do Herkulesa, pa sve do današnjih superheroja ova tradicija se nastavila. Poput Herkulesa, ti superheroji predstavljaju našu modernu mitologiju, te njihove priče i simboli prominiraju diljem cijelog svijeta. Njihov utjecaj na kulturu je značajan, a među njima je najpopularniji i najznačajniji Batman (Bruce Wayne), stoga vrijedi pogledati kakvom se heroju danas divimo. Bruce je fiktivni lik s mračnom povjesti koja započinje ubojstvom roditelja pred njegovim očima i taj događaj zauvijek mjenja njegov život. Batman se "rađa" kao simbolička adaptacija na tu traumu, i služi ublažavanju simptoma PTSP-a i pražnjenju potisnutoga bijesa i želje za osvetom. Također pokazuje znakove drugih poremećaja poput opsesivno-kompulzivnog i narcističnog poremećaja ličnosti, ali oni vjerojatno proizlaze iz narcističnih obrana i odgadanja procesa žalovanja. Ono što razlikuje Batmana od mnogih superheroja je da on pokazuje napredak, ponajviše u nošenju sa strahom i osjećajem bespomoćnosti uzrokovane traumom, i u stvaranju dubokih odnosa s drugim ljudima što značajno stabilizira njegovo ponašanje.

Ključne riječi: Batman, trauma, PTSP, opsesivno-kompulzivni, narcistični

2. SUMMARY

Behind the mask: an analysis of the character from the comic book "Batman"

Matija Šestan - Peša

Since the beginning of written language, people have been mesmerized by stories of heroes, so much that the world's first truly great work of literature was the story of a hero. So starting from Gilgamesh, to Hercules, to the present day superheroes, this tradition has continued. Like Hercules, these superheroes represent our modern day mythology, and their stories and symbols permeate our entire world. Their influence on culture is significant, and among them the most popular and the most important is Batman (Bruce Wayne), so it's worth taking a look at what kind of heroes we admire today. Bruce is a fictional character with a dark history that begins with the murder of his parents in front of his eyes, this changes his life forever. Batman is "born" as a symbolic adaptation to the trauma, and serves to alleviate the symptoms of PTSD and to channel the repressed anger and desire for revenge. He also shows signs of other disorders like obsessive-compulsive and narcissistic personality disorders, which probably stems from narcissistic defenses and the avoidance of the mourning process. What makes Batman different from many superheroes is that he shows progress, particularly in dealing with the fear and sense of helplessness caused by the trauma, and in creating deep relationships with other people, which significantly stabilizes his behavior.

Key words: Batman, trauma, PTSD, , obsessive-compulsive, narcissistic

3. UVOD

Većina umjetnika pronalazi inspiraciju za svoja djela u stvarnome životu što često dovodi do prikaza stvarnih ljudi i ljudskih ponašanja unutar tih dijela. Strip, simpatično nazvan "devetom umjetnošću", također u samim počecima pronalazi inspiraciju u stvarnom životu. Dok su avanture Tin Tin-a (*Les Aventures de Tintin*) u dvadesetim godinama prošlog stoljeća bile dijelom inspirirane socio-političkim odnosima u Europi, tridesetih godina 20. stoljeća u Americi Jerry Siegel i Joe Shuster stvaraju vjerojatno najpoznatiju priču američkog imigranta Superman. Iako su te priče u početku bile doista jednostavne, kako se razvijao strip kao umjetnost tako u se razvijali likovi i njihove avanture i dobivale na dubini. Nažalost u Americi taj razvoj nije dugo trajao. Pedesetih godina prošlog stoljeća pritisci sa strane zabrinutih roditelja i vladinih agencija doveli su do uspostave snažne cenzure što je američki strip dovelo u stagnaciju. Nestalo je ozbiljnih tema. Njih su zamijenili dosadni naivni, djetinjasti sadržaji i što je dovelo do gubitka interesa za njih velikog dijela mladih čitatelja. Krajem šezdesetih godina 20. stoljeća pisci stripova započnu pokret protiv cenzure te pišu stripove o svemu što su htjeli pisati zadnjih petnaestak godina. Napokon se stvaraju ozbiljni stripovi, prava umjetnička dijela i njihov je uspjeh prouzrokovao dovoljan pritisak da se njihova cenzura u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća nešto ublažila. Tako je Stan Lee 1971. godine napisao priču o Spider-manu (*The Amazing Spider-Man #96-98*) koja prikazuje problem ovisnosti o opojnim sredstvima u društvu, a iste te godine Denny O'Neil i Neal Adams napisali su prvu priču (*Green Lantern/Green Arrow #85*) u kojoj mladi heroj, učenik Green Arrowa (*Speedy*), postaje ovisnik o heroinu. Sve više popularnih likova prolazi kroz istu preobrazbu u kojoj se sve više pažnje posvećuje problemima društva i pojedinca te njihovim osobnim poteškoćama. Ovo je pružilo priliku novoj generaciji pisaca i ilustratora, koji su praktički odrasli uz čitanje stripove, da podijele s čitateljima njihova iskustava, razmišljanja, osjećaje i ideje (Carter, 2010.).

Strip napokon proživljava svoju renesansu, koja postaje najizraženija osamdesetih godina prošlog stoljeća. Od svih popularnih superheroja, ova preobrazba je ipak najbolje uspjela u Tamnog Viteza, tužna priča o mladiću koji je toliko traumatiziran iskustvom

nasilne smrti svojih roditelja da kasnije provodi većinu života boreći se protiv kriminala. Iako su prijašnje ekranizacije ovog mračnog 'detektiva' bile vrlo popularne, tek nakon velikog napretka u stripovima, dobivamo jednu od najuspješnijih ekranizacija stripa u povijesti kinematografije. Vec 1989. godine izlazi "Batman" od poznatog redatelja Tim Burton-a. „Batman” je bio najgledaniji film te godine u Sjevernoj Americi i iste godine uspio je razbiti dotadašnji rekord u zaradi. Postaje prvi film koji je zaradio 100 milijuna američkih dolara u prvih 10 dana prikazivanja. Skoro svaki nadolezeći film je bio jednako ili još više uspješan (osim Joel Shumacher-ovih Batman Forever i Batman & Robin), čak do mjere da je The Dark Knight Rises, zadnji film u Nolan-ovoj Batman trilogiji, trenutačno postao desetim najuspješnijim filmom po zaradi. Cijela Batman franšiza ustvari je Hollywoodu donijela zaradu od preko 3 milijarde dolara, čineći je tako najuspješnijom superherojskom franšizom.

Publiku Tamnog Viteza većinom čine mladi čitatelji, ponajviše dječaci. Iz tog razloga, uzimajući u obzir njegovu popularnost, vrijedi pogledati kakvog su to heroja stvorili, te kakve vrijednosti on potencijalno prenosi na sadašnju i buduće generacije.

4. ANALIZA BATMANA

Općenito o liku i njegovim karakteristikama

Prvu stvar koju možemo zamjetiti je količina nasilja koja okružuje Bruce-a i ostale stanovnike Gotham-a i u tom kontekstu možemo lako shvatiti kao vrlo mračnu priču o onom najgorem u ljudima, gdje je i sam heroj prepun mana (uglavnom potisnutog bijesa i želje za osvetom). Ali takva interpretacija je možda prenapla i nije posve točna, pogotovo uzimajući u obzir bezbrižnu prirodu ranih stripova o Batmanu. Ipak kasnije, s dolazkom mračnijih inkarnacija lika, smatram da je to zapravo priča o tome kako se postaje "heroj". Dok mnogi misle da Batman samo skaće po krovovima, mlati kriminalce i pokojeg duševnog bolesnika, on je zapravo vrsan detektiv, izvrstan filantrop, izuzetno educiran u skoro svim poljima ljudskih dostignuća, pogotovo prirodnim znanostima i sve te svoje vrline koristi u nadi da će poboljšat život svih građana Gotham-a. Dokazao se i kao majstor taktike i strategije do te mjere da je postao poznat među svim superherojima, i drugim meta-ljudima (ljudi s natprirodnim moćima) kao čovjek koji uvijek ima plan. Batman dobro anticipira ono što će kasnije provesti u djelu.

Premda su Batmanovi planovi najčešće utilitarne naravi i dalje su, u usporedbi s drugim likovima u stripu, najčešće okrenuti prema služenju gradu. Znakovi njegovih altruističnih namjera vrlo su očiti, što se najviše pokazuje u Batmanovom ne kažnjavanju kriminalaca. Premda se na prvi pogled može takvim činiti, Batman usvari nikad nije sudac. Kao što ćemo vidjet, Batman od početka svog djelovanja surađuje s policijom, državnim tužiteljem, doktorima, znastvenicima te raznim drugim ljudima. Nabitnije od svega je da Batman samo lovi kriminalce te ih uvijek ostavlja u rukma policije i nikada ne zaboravlja ostaviti dovoljno dokaza koji omogućuju da ih se može uspješno osudi. U tome leži vrlo bitna razlika. Batman nije obični osvetnik, jer on sam ne izvršava nikakvu osvetu niti ikakvu pravdu. On sebe smatra građaninom koji ima pravo braniti svoj grad i njegova su građanska „uhićenja” samo sastavni dio njegove građanske dužnosti. U neku ruku, ovakav njegov pristup ima smisla, jer se njegov posao bitno ne razlikuje od posla privatnog istražitelja, samo što on za svoj rad nema službenu dozvolu. Ipak moramo uzeti u obzir da je policija u Gothamu izuzetno korumpirana, do te mjere da se poručnik

Gordan morao udružiti s Batmanom u borbi protiv ove korupcije i to samo zato što nije bilo nikoga drugog da mu u tome pomogne.

Međutim, uz sve ove svijetle točke, Bruce naravno ima i mnogo mračnih. U stripu ("Batman: Knightfall" 1993.) i izvan njega, Batmanovom liku, kao i drugim likovima u stripu, tijekom godina prepisivale su se mnoge dijagnoze. Dok su neke od njih očitije, poput posttraumatskog strestnog poremećaja prouzrokovanog traumatizirajućem svjedočenju ubojstva vlastitih roditelja, vidjet ćemo da naš "pacijent" također pokazuje mnoge karakteritike raznih drugih oblika poremećaja ličnosti, ponaviše opsesivno-kompulzivnog i narcističnog (Rorenberg, 2012.). Njegovog najpoznatiji protivnik, Joker, je vrlo vjerojatno psihopat, a ne psihotičan, što bi značilo da ga kontinuirano krivo procjenjuju u samom stripu (još jedan od pokazatelja tromosti i korupcije Gothamovog sustava). Ovo je također prilično zanimljivo jer Batman pokazuje dosta sličnosti s Jokerom, pa čak i neke psihopatske crte ličnosti. Disocijaciju njegove ličnosti je tesko zanemariti, pogotovo kad je to često jedan od glavnih oznaka u većini Batman-ovih priča, no pitanje je do koje mjere ona dosiže i da li se uistinu radi o pravoj disociji ličnosti. Za Burton-ovog Batman-a iz 1989. se čak tvrdi da Bruce boluje od shizofrenije, no mislim da bar u stripovima nema dovoljno znakova koji bi to potvrdili (Terill, 1993.). Činjenica jest, da je sklon sumnjičavim mislima, koje nekada poprimaju karakter paranoidnosti, no stajući u njegovu obranu teško je razaznati kada se radi o paranoji, a kada o pravoj prijatnji, pošto se za većinu njegovih navodnih „paranoja” ispostavilo da su istinite. "Nije paranoja, ako te netko stvarno lovi", taj izraz uistinu opisuje Batman-a u većini situacija, no nekad doista ispadne paranoičan, ali ponekada ostavi utisak da je briljantan. Ostaje pitanje koliko se ovih događaja može pripisati njegovoj sklonosti prema paranoidnim strahovanjima, a koliko njegovoj nevjerovatnoj sposobnosti predviđanja strateški bitnih događaja. Kao uvijek, odgovor je vjerojatno negdje u sredini. Isto tako imam razloga vjerovati da je Bruce prebolio nekoliko epizoda depresije, te tijekom jedne od njih razvio problem ovisnosti o stimulansu/androgenom steroidu Venom (izmišljena droga u Batman-ovom svijetu). U pokušaju potvrđivanja bilo koje od dijagnoza koristiti ću se kriterijima iz Dijagnostičko statističkog priručnika Američkog psihijatrijskog udruženja (DSM-IV-TR, 2000.) pošto je Bruce Wayne Amerikanac i zbog čega je velika

vjerovatnost da bi se njegova dijagnoza temeljila na kriterijima ovog dijagnostičkog priručnika kada bi se radilo o stvaranoj osobi.

Lako je reći da ovakva osoba baš i nije neki idealan heroj, no kao što sam rekao, ovo je priča o teskočama heroja. Upravo ga ovi njegovi problem čine više ljudskim, ranjivim, te pokazuju koliko je žrtvovanja potrebno da bi netko postao heroj. Međutim, još je možda važnije što pokazuje da je nemoguće biti savršen heroj te da čak Batman (a i Superman) zna pogriješiti. Nakon svega on uvijek nastoji popraviti štetu i spriječiti buduće štete slične naravi. Ujedno mislim da je najbitnija poanta ove price kako mladi Bruce koji je bio izvrnut snažnom traumatskom iskustvu u djetinstvu, umjesto da dopusti da ga ono uništi, odlučuje ovo negativno iskustvo transformirati u nešto plemenito i pozitivno. Po tome se on bitno razlikuje od drugog važnog lika, Jokera. Naime, Joker je odustao u pokušajima prorade traumatskog iskustva, prihvatio je kaos i „odigravanje” (eng. enactment), triumfalno likujući i sadistički uživajući u realizaciji svojih destruktivnih poriva. Bruceov (obrambeni) altruizam i zdraviji pokušaji sublimacije, barem na površini ostavljaju posve suprotnu sliku. Bruce se svakog dana bori da bi bio bolji, da pobedi svoje "demone". Možda nas Batman baš tome uči, da je najbitnija borba između dobra i zla unutar nas samih, da je najbitnije trajno se boriti za prevagu altruističkih sklonosti i nastojati savladati prenaplašeni vlastiti egoizam, mentalno stanje koje se vezuju uz shizo – paranoidnu poziciju i s njom povezanu shizo-paranoidnu anksioznost (Klein, 1946.). Lako je biti dobar u dobrom svijetu, ali pokušaj biti dobar u paklu! To je ono što Batman pokušava, a najbitnije od svega je da je on obični čovjek, kao svi mi, te problem koji ga najviše sputava najčešće nije manjak supermoći, nego baš ovi njegovi osobni problemi vezani uz njegovu ranu traumatizaciju.

Kao i u stvarnosti, većina "loših" stvari koje je Batman napravio su bile uzrokovane njegovim epizodama psihičke nestabilnosti ili nepredvidivim slučajnostima. U takvim situacijama se na Bruce/Batman-a često gleda s mnogo kritike, a vrlo je zanimljivo da upravo kroz te situacije njegov lik barem u nekim aspektima postepeno sazrijeva. Poznato je da je Batman često djeluje sam te rijetko kome vjeruje, no postepeno, s godinama, njegov se krug prijatelja i povjerenika povećava. Ovo predstavlja samo jedan od primjera kako se njegova ponašanja mjenjaju i to često na bolje. Ovakav tijek stvari ukazuje na proradu ranih traumatskih iskustava, na bolju integraciju „dobrih”

i „loših” iskustava, a što ukazuje na Batman-ov razvojni napredak. Osobno mislim da su autori u jednom vrlo staticnom svijetu stripa, uspjeli dočarati dinamizam Batmanove ličnosti i napredak, kao posljedice prorade traumatskih iskustava, od više egoističkih tendencija i paranoidne anksioznosti (na kojim se temelje paranoidne misli) prema altruističnim tendencijama, uključujući brigu za druge osobe i njihove potrebe.

5. KOJI BATMAN?

Bruce Wayne i njegov alterego su doživjeli mnoge inkarnacije u 75 godina postojanja. Kako se razvijalo moderno društvo, tako se razvijao i njegov lik, stoga u različitim vremenskim razdobljima imamo različite Batmane. Imamo stripove, serije, crtiće, filmove, praktički nema medija u kojem se Batman nije pojavio. Ne bi bilo praktično analizirati sve te njegove inkarnacije, jer one ne reprezentiraju istu osobu u strogom smislu. Stoga, u potrebi da sužim svoje izbore, odlučio sam koristiti strip kao osnovni materijal za analizu. Ne samo zato što se Batman prvo pojavljuje u stripu, nego primarno iz razloga što se ostale interpretacije većinom sastoje od elemenata jedne ili više stripovske inkarnacije Batman-a. Naime, od samog "rođenja", Batman je bio oblikovan socioekonomskim uvjetima u stvarnom svijetu. Bob Kane, čovjek koji je stvorio Batman-a izjavio je da Batman ima sve što je on želio kao mladić, a nije imao. Bob je htio biti bogat, pa je pretvorio Bruce-a u nasljednika najbogatije obitelji Gotham-a; bio je mršav i sitan, pa je stoga Bruce visok, mišićav, itd (Carter, 2010.). Isto tako je politika igrala manju ili veću ulogu u inspiraciji Batman - stripova, a to se ponajviše vidi u „srebrnom dobu stripova” (1959-1970). Dok je u samom početku američkog stripa („zlatno doba” 1939-1950) u sadržaju stripa o Batmanu bilo je više socialnih komentara što je doprinosilo njegovoj kompleksnosti, poslije drugog svjetskog rata DC Comic se odlučuje za bezbrižniji pristup u pisanju svih svojih stripova, pa tako i Batman-a. Još jedan faktor dovodi do ove odluke i posljedično do ranije spomenute cenzure, a taj je Batman-ov prvi susret s psihijatrom. Naime, 1954. godine Fredric Werham je napisao knjigu "Seduction of the Innocent" u kojoj je kritizirao stripove i njihov učinak na djecu. Od tuda dolazi do poznate krive interpretacije odnosa između Batmana i Robina, da su njih dvojica zapravo ljubavnici. Možemo zamisliti kako je u to vrijeme bilo optužiti najpoznatijeg američkog superheroja za homoseksualnost i seks s maloljetnikom. U kontekstu tog vremena možda je jasno zašto je američka publika reagirala sa strogom kontrolom sadržaja stripa, no kasnije se ispostavilo da su Werhamove interpretacije krive, te su njegove argumente i dokaze često nazivali "manipulirajućim, preuveličanim, kompromitirajućim i falsificiranim"(Tilley, 2012.). No posljedice ovog napada bile su

očite u narednim godinama izlaženja tripa. Kao jedan od primjera možemo spomenuti ubacivanje novih ženskih likova (Batwoman 1956., Bat-Girl 1961.) u Batman - stripove s najmerom diskreditiranja Werhamovih tvrdnji o homoseksualnoj prirodi Batmanovog odnosa s Robinom. Ovaj zamršeni odnos između izmišljenog svijeta Batman-a i našeg stvarnog svijeta otežava analizu našeg lika, primarno jer nije konzistentan, mijenja se svakih desetak godina. Batman kojega ja tražim ima konzistentnu priču, svoju vlastitu kronologiju, svoj vlastiti mikrokozmos unutar kojega bi trebalo biti više ili manje konzistencije među likovima, lokacijama i vremenima u kojima se priče odvijaju. U literaturi i filmovima, pa tako i u stripovima, taj kontinuitet priče se naziva kanon i on se najčešće utemjeljuje konsenzusom pisaca koji surađuju na stvaranju priča. Naime DC Comics je od samog početka imao problema s održavanjem dosljednosti unutar kanona-a, često izmišljajući paralelne svemire i vremenske paradokse kako bi opravdali nepovezanosti među svim pričama napisanim tijekom tih četrdesetak godina. Zbog tog silnog kaosa DC Comics je bio prisiljen 'resetirati' sve svoje stripove, tako da bi mogli krenuti iz početka bez ovih zamršenih poveznica. 1985. obustavlja se tiskanje svih starih serijala i izlazi "Crisis of Infinite Earths", revolucionarno dijelo koje će zauvijek promijeniti američki strip općenito, ali još bitnije, meni će pružiti Batmana kakvog sam tražio.

Sljedeća Batmanova inkarnacija održati će kontinuitet preko dva desetljeća i vratiti će Batman-a njegovim mračnim korijenima fokusirajući se na osobne konflikte skoro koliko i na fizičke. Kako su se mnogi pisci već sedamdesetih godina 20. stoljeća počeli odupirati cenzuri pišući o ozbiljnijim temama, plodno tlo za mračnog Viteza tame bilo je spremno. U samom početku stvaranja novog Batman-a sudjelovali su najveći pisci stripova poput Frank Miller ("The Dark Knight Returns" 1986., "Batman: Year One" 1988.), Alan Moore ("The Killing Joke" 1988.), Grant Morrison ("Arkham Asylum: A Serious House on Serious Earth" 1989. "Batman: Gothic" 1990.) te najpozantiji umjetnici/ilustratori poput Brian Bolland ("Killing Joke" 1988.), David Mazzucchelli ("Batman: Year One" 1988.), Klaus Janson ("The Dark Knight Returns" 1986., "Batman: Gothic" 1990.)), Alex Rose ("Kingdom Come" 1996., "Batman: Black and White" 2002.). S ovakvom kreativnom podrškom nova era Batmana će biti najbolja do sada. Iznova će nas upoznati sa starim likovima poput Alfreda (njegov batler), Robin (Richard

Grayson), James Gordon (policajac, Batmanov saveznik), Batgirl (Barbara Gordon, kćer od načelnika Gordona) i stari protivnici (Joker, Penguin, Two-Face, Riddler, Mr. Freeze,...), ali također i neki novi prijatelji poput dvoje novih Robina (Jason Todd i Timothy Drake) i vlastitog sina, Damian Wayne (sin od Talia Al Ghul, kćer terorista Ra's Al Ghul). Ova era DC stripova, pa tako i Batman stripova završava 2011. i započinje nova era koja se naziva "The New 52" (sve stare serijale su zamjenili s novih 52, poput 1985. s "Crisis of Infinite Earths"). Nova era je tek započela, stoga ova prijašnja "moderna" era pruži više informacija. Za sada mi razdoblje od 1985. - 2011. pruža najbolje materijale za analizu Batmana, i vidjet ćemo da oslikava jednu bogatu reprezentaciju ljudski poteškoća i njihove implikacije u ekstremnim uvjetima fiktivnog svijeta Gothama.

6. "ROĐENJE" BATMANA I TRAUMA

Bruce se rodio u jedno vrlo bogatoj i staroj obitelji u Gotham u i moglo bi se reći da mu u tom materijalnom smislu nikada ništa nije nedostajalo. Sve se ovo promijenilo jedne večeri kada je Bruce imao 8 godina. Otac je odlučio proslaviti sinov povratak iz internata ("Batman: Gothic" 1990.) s odlazkom u kino kako bi gledali Bruceov omiljeni film "The Mask of Zorro". Nakon završetka filma, dok su se Thomas Wayne i Martha Wayne šetali sa sinom, jedan pljačkaš pucao je u njih i ubio ih pred mladim Bruceom. Taj strašni događaj trajno će traumatizirati Brucea i time promijeniti život svih građana Gotham City-a. Iz ove traume "rađa" se naš heroj.

Teorije psihičke traume

Kako bismo razumijeli zašto je ova trauma stvorila Batmana, trebamo razumjeti prirodu traume općenito. Proučavanje psihičke traume i njezinog djelovanja na naše mentalno stanje započinje s psihoanalizom. Možemo reći da su Charcotove asocijacije "događaj - idea - simptom" najraniji koncept psihičke traume. Kasnije dolazi Freud, koji analizom seksualne traume u djece utemeljuje prvu konkretnu interpretaciju psihičke traume. Njegov koncept traume s vremenom će se mjenjati, no započinje s tzv. teorijom zavodjenja u kojoj traumu dijeli u dvije faze. Prva je faza zavodjenja gdje, odrasla osoba zavodi dijete, a drugu fazu obilježava prisjećanje na događaj iz prve faze koji postaje traumatičan kroz to prisjećanje. Dvije godine kasnije Freud razaznaje između vanjske stvarnosti, relanog događanja i unutarnje, psihicke stvarnosti, te sve više pažnje posvećuje psihikom aspektu traume i njejoj simbolici. Ova promijena smijera u interpretaciji traume dovodi do diskusije o odnosu između stvarnosti i fantazije, koja će karakterizirati daljni razvoj koncepta traume (Abatzoglou, 2010.).

Do 1920., Freud velikim dijelom napušta ideju stvarnog seksualnog traumatskog događaja te se fokusira na otkrivanje simboličke prirode simptoma. Smatra da su ti simptomi psihološki konstruirani i motivirani te da je traumatičnost proizlazila iz značenje tog događaja za pojedinca više nego od događaja sam po sebi. Kasnije se ipak

vraća stvarnom događaju te ga integrira u svoj koncept traume. Objasnjava da kada dijete poriče tu stvarnost, ona se kasnije vraća u obliku simptoma: agresivnih ili seksualnih impresija, te zaboravljenih narcističkih povreda djetinjstva, koje kasnije postaju traumatične ('Nachträglichkeit' ili 'deferred action' ili odloženo djelovanje) premda su često prikrivene dječjom amnezijom (Freud, 1920.). Drugi psihoanalitičari negiraju ulogu simbola u traumi, njihov fokus je na stvarnom traumatskom događaju. Jedan od njih, Kardiner, je tvrdio da se događaj ne ponaša kao simbol nego se zapravo odupire mentalnoj asimilaciji u retrospektivnom (zbog loma, diskontinuiteta s prijašnjom osobnošću) i perspektivnom smislu (zbog velikih poteskoča u elaboraciji traumatskog iskustava). Kardiner je smatrao svoju teoriju kao prijevod Freudovih formulacija traume, gdje su traumatske ekscitacije iz okoline dovoljno moćne da probiju zastitnički štiti, preplavljujući mentalni aparat i smanjujući kapacitet za odgovor na stimulus (Kardiner, 1947.). Kao što vidimo, interpretacija traume je bila prilično bipolarna, s jedne strane smo imali teorije simboličke naravi gdje naš um posreduje stvaranje postraumatskih simptoma, a druga strana je negirala ulogu simbola te su smatrali da tijelo posreduje stvaranje simptoma. Ferenczi pokušava intergirati ova dva različita stajališta, te na taj način pokušava spojiti um i tijelo u njihovoj ulozi u traumi. On prihvaća ulogu samog traumatskog događaja, ali također i njegovu simboličku važnost time nastavljajući rad Freuda. U srpnju 1930. godina Ferenczi piše pismo Freudu gdje mu objašnjava svoj interes za traumu i samo nekoliko dana kasnije zapisuje da prestanak našeg odupiranja traumatskim silama rezultira stanjem pojedinca koje se može opisati kao "dijelomično mrtav" (Ferenczi, 1955.). Upravo ta ideja "dijelomične smrti" omogućuje Ferencziu da preoblikuje problem psihičke traume, te da opiše traumu kao proces fragmentacije pridajući simbolizmu važnu ulogu u procesima inhibicije uništavanja i započinjanja rekonstrukcije prema novoj konsolidaciji. Ono što dijeluje simbolički nije sama trauma nego naš pokušaj da ograničimo i nadvladamo traumu (Bonomi, 2003.).

Na traumu se može gledati i kao na nemogućnost adaptacije. Kardiner nam daje dobro objašnjenje fizičkog sloma objašnjavajući traumu kao događaj koji stvara uvjete kojima se organizam nemože prilagoditi (Kardiner, 1947.). Nemogućnost prilagodbe je uzrokovana redukcijom resursa organizma, zbog stres i zamora. Znamo da je tijelo puno

otpornije od um, zato bi se trebali pitati kako ovaj process, koji Kardiner opisuje za tijelo, prevesti na um. Ovdje nam može pomoći koncept koji Otto Rank naziva *simbolička adaptacija*. On smatra da je ljudska adaptacija primarno kreativan proces, te da je formacija simbola najuspješniji način adaptacije na stvarnost; da bi se čovjek prilagodio, on mijenja svijet na temelju svojih nesvjesnih želja (Rank, 1924.). Iz ovakvog gledanja rezultira da čovjek nikada u potpunosti ne prihvacamo stvarnost te da ju stalno pokušava nadići i pokušava preoblikovati. Rank je povukao svoju ideju o simboličkoj adaptaciji iz Ferenczijeve interpretacije simbola kao posrednika između principa ugone i stvarnosti. Smatra da je princip ugone prisutan u djetetu od njegovog života u maternici te da se mora suočiti s principom stvarnosti kada biva "okrutno ubačen" u svijet (Ferenczi, 1913.). Tako možemo Freudovo razumijevanje libida shvatiti kao potragom za simbolima, a ne potragom za ugodom. Tako Ferenczi zaključuje da je cilj adaptacije uspostaviti ravnotežu, između pojedinca i mijenjajuće okoline, pomoću simbola. Ova ravnoteža se može postići modifikacijom vanjskog svijeta ili modifikacijom samog tijela pojedinca. Simboli igraju bitnu ulogu u procesu spajanja našeg tijela i svijeta koji nas okružuje, između nasih emocija i reprezentacija, naše prošlosti i naše budućnosti te mnogih drugih elemenata. Ferenczi objašnjava posljedice ove situacije, koja često rezultira slomom između *osjećaja* i *inteligencije*. Emocije bivaju odsječene od reprezentacije, te regrediraju na čiste tjelesne senzacije skrivajući se u tjelesnoj nesvjesnosti, dok inteligencija, lišena emocija, napreduju prema osjećaju adaptacije - izvedbe. Hipervigilnost i bolne tjelesne senzacije kao jedni od čestih simptoma PTSP-a, dobar su primjer sloma između osjećaja i inteligencije, gdje je princip stvarnosti potpuno neovisan o principu ugone, nakon što je lišen nade. Simbolička adaptacija igra veliku ulogu u poticanju nade, koju Ferenczi opisuje kao ljepilo koje drži sve te elemente zajedno, dok sok traume rastapa ovo ljepilo. Tvrdi da se nada nikada nemože u potpunosti uništiti, nego biva fragmentirana. Ti fragmenti nade su očuvani, ali beskonačno odvojeni, stvarajući slike snova i fantazije sreće (Ferenczi, 1985.). Na taj način pojedinci biježe od stvarnosti i stvaraju svoje alternativne svijetove. Bitno je da razumjemo kako je oporavak tih fragmenta nade ključan ako želimo postići reintegraciju (Ferenczi, 1955.).

Neurobiološka podloga psihičke traume

Kako bismo u potpunosti razumjeli prirodu traume prije nego što procijenimo Bruceov traumatski događaj, bilo bi dobro još malo razjasniti neurobiološku podlogu psihološke traume. Kao što znamo svi psihološki procesi su istovremeno i biološki, pa tako i trauma ima svoje biološke posljedice koje nama se prikazuju u obliku simptoma. Kada bi u potpunosti razumjeli te biološke mehanizme preko kojih nastaju ovi simptomi, liječenje traumom vezanih poremećaja bi drastično uznapredovalo i možda bi čak mogli u potpunosti izlječiti naše pacijente. Iako se radi na otkrivanju neurobiologije psihičke traume, malo nam je toga poznato. Dosad smo našli tri faktora koji su povezani s utjecajem traume na psihičko stanje i obrnuto. Prvi faktor koji igra ulogu u traumi je endokrini sustav i slični znakovi disregulacije prisutni su u PTSP-u i traumatskom ostećenju mozga, a što nam još više zamagljuje granice između psihičke traume i fizičkog ostećenja mozga. Hipotalamo - hipofizno - adrenalna osovina je glavni kordinator stresnih događaja u neruoendokrinom sustav, a promjene koje su prisutne u osoba koje boluju od PTSP-a su raznolike. Na jednoj strani istraživanja nam pokazuju da izlaganje kontinuirano povišenim količinama kortizola dovodi do poremećaja hipokampalnih neurona, a znamo da hipokampus igra veliku ulogu u inhibiranju HPA (hipotalamo-pituitarno-adrenalna) osovine. Na drugoj strani imamo studije koje pokazuju da veterani iz vojske imaju sniženu razinu kortizola. Ova hipokortizolemije se pokazali i u drugim studijama, ali rezultati nisu konzistentni u svim studijama tog tipa. Objašnjenje ove hipokortizolemije je dvojako. Neki smatraju da inkonzistencija u razini kortizola dolazi iz različitosti u tajmingu i intenzitetu traume i sličnih kontrolnih varijabli (komorbidna stanje, genetska predispozicija,...). Drugo stajalište objasnjava hipokortizolemiju kao posljedicu negativne povratne sprege na HPA osovinu, te također vežu ovu pojavu s downregulacijom hipofiznih receptora za CRH (kortikotropni oslobadajući hormon). U svakom slučaju ova hipokortizolemija, zajedno s poremećajem HPA osi, uzrokuje abnormalnu reaktivnost na stres i procesiranje straha. Poremećena HPT (hipotalamo-pituitarno-tiroidna) osovina je također moguć nalaz u psihičkoj traumi. Malo je istraživanja rađeno na HPT osovini u kontekstu PTSP-a, ali su otkrivene povišene razine tiroksina(T4) i trijodtironina(T3), ali razina T3 je puno viša, što ukazuje na povećanu

perifernu transformaciju iz T4 u T3 (farmakološki aktivniji). Dodatna istraživanja pokazuju da kod starijih pacijenata (veterani Drugog svjetskog rata) imamo i dalje povećanu razinu T3, ali T4 je normalan što govori u prilog dinamičke evolucije bolesti u pogledu poremećaja HPT osovine. Drugi faktor koji igra ulogu u neurobiološkoj podlozi traume je neurokemijski faktor. Ovo se većinom odnosi na bogati sustav neurotransmitera u mozgu, i izvan njega. Vazno je spomenuti da kod psihicke traume nailazimo na abnormalnu regulaciju katekolamina, serotonina, aminokiselina, peptida i opioda, dok sličnu disregulaciju katekolamina i serotonina možemo naći u traumatskim ozljedama mozga. Povišene razine dopamina su nađene u pacijentima s PTSP-om i smatraju da su mezolimbicke jezgre, potaknute stresorima, izvor ove visoke razine dopamina u mozgu. Glavni medijator autonomnih stresnih reakcija u centralnom i perifrenom živčanom sustavu je norepineferin (NE) koji se proizvodi u locus ceruleus (centralno) i nadbubrežnoj žljezdi (periferno). Locus ceruleus ima veze s mnogo dijelova mozga, ali nam je najbitnija veza s amigdalom i hipotalamusom, gdje CRH i NE interakcijom pojačavaju kondicioniranje straha, zapisivanje emocionalnih sjećanja, povećavaju uzbuđenje i vigilnost, te integriraju endokrini i neurovegetativni sustav u odgovoru na traumu. Kortikosteroidi koče ovu interackiju, time smanjujući stress na organizam, što također može dijelom objasniti ulogu hipokortizolemije u PTSP-u. Povišene razine NE se mogu naći u osobama koje boluju od PTSP-a, te smo također otkrili da povišenjem razine NE, pomoću α_2 antagonista johimbina, mogu se izazvati flashback epizode. Ima jako puno dokaza da je upravo NE direktno zaslužan za neurovegetativne simptome u PTSP-u poput znakova pojačane pobuđenosti. Čak imamo razloga vjerovati da bi davanje β -blokatora neposredno nakon traumatskog događaja moglo značajno poboljšati prognozu PTSP-a. Serotonin (5HT) ima mnoge funkcije u tijelu, a u samom mozgu sudjeluje u regulaciji spavanja, seksualnog ponašanja, apetita, agresije/impulzivnosti, motoričkih funkcija, analgezije i neuroendokrinih funkcija. Nije stoga ni čudo da je jedan od faktora za koji se smatra da utječe na stresni i afektivni odgovor organizma. Utjecaj 5HT je vrlo varijabilan te ovisi o intenzitetu stresa, regiji mozga i o tipu receptora (za sad je otkriveno barem 7 vrsta, te još mnogo podvrsta) stoga je teško zaključiti kakvu ulogu igra u traumi. Znamo da stres utječe na regulaciju 5HT receptor, potput $5HT_{1A}$ koji se down-regulira pri izlaganju kroničnom stresu, a $5HT_2$ biva up-reguliran. Terapijska učinkovitost SSRI-a

također nam govori u prilog povoljnog utjecaja 5HT na simptome PTSP-a. Važnost uloge GABA-e, glavnog inhibitornog neurotransmitora u mozgu, u PTSP-u se da naslutiti iz anksiolitičkog učinka GABA-e i benzodiazepina. Studije su pokazale da ljudi s PTSP-om imaju promijene u GABA/benzodiazepinskom receptor kompleksu, smanjena je količina perifernih benzodiazepinskih vezajućih mjesta. Glutamat je glavni ekscitatorni neurotransmitor u mozgu, a stres i visoke razine kortizola izazvaju pojačano lučenje glutamata. Također je poznato da on igra bitnu ulogu u općoj plastičnosti mozga, stoga i memoriji, pa se smatra da je njegova uloga u PTSP-u fokusirana na konsolidiranje sjećanja na traumatski događaj. Osim takvih manjih molekula, u traumi također sudjeluju i peptidi, točnije neuropeptidi. Već smo spominjali ulogu CRH u traumi, ali osim njegove uloge u HPA i HPT osovinama, on pokazuje više direktnu ulogu u PTSP-u preko svojih receptora. Neuropeptid Y vjerojatno ima protektivni učinak na simptome PTSP-a. Ovaj učinak se ponajviše pripisuje njegovom inhibitornom djelovanju na CRH/NE puteve koji reguliraju odgovor na strah i stres u organizmu. Endogeni opiodi djeluju inhibitorno na HPA osovinu, što dijelom objašnjava njihovu ulogu u psihološkoj traumi. Otkriveno je da osobe koje boluju od PTSP-a imaju povišenu razinu endogenih opioda što bi moglo objasniti neke simptome, poput otupljenosti, stresom uzrokovane analgezije i disocijaciju. U prilog tome govori činjenica da opioidni antagonist, naltrekson, ima obećavajuće rezultate u liječenju simptoma disocijacije i flashbackove. Regije mozga za koje znamo da sudjeluju u nastanku psihičke traume su hipokampus, amigdala i korteks velikog mozga. Hipokampus igra veliku ulogu u kontroli odgovora na stres, pamćenju i kontekstualnom aspektu kondicioniranja straha. Oznaka PTSP-a je volumno reducirani hipokampus što je vjerojatno uzrokovano kumulativnim toksičnim učinkom ponavljanih epizoda visokih razina glukokortikoida ili smanjenoj osjetljivosti glukokortikoidnih receptora. Neke studije ukazuju na moguću ulogu hipokampalne volumne redukcije kao predispoziciju za PTSP. Ovaj problem teškog zaključivanja da li su spomenute promijene u mozgu posljedica PTSP-a, ili one predisponiraju osobu psihičkoj traumi, nije riješen i s nekim faktorima koje sam i prije spomenuo. Teško je uspostaviti uzročnu posljedičnu vezu pošto je većina tih studija retrospektivne naravi, te ne posjedujemo znanje o neurobiološkom stanju pojedinca prije bolesti da bi mogli vršiti usporedbu sa sadašnjim stanjem. Amigdala sudjeluje u procesiranju emocija, ali njezina najvažnija uloga je u

stvaranju odgovora na strah. Anatomske promijene nisu nađene u pacijenata koji boluju od PTSP-a, ali istraživanja rađena s fMRI su pokazala značajnu hiperaktivnost amigdala u osobama s PTSP-om. Ova hiperaktivnost je vezana za neke genetske karakteristike koje su se pokazale rizičnim čimbenikom za razvoj PTSP-a. U korteksu imamo dvije regije koje sudjeluju u razvoju PTSP-a, a to su prefrontalni korteks (PFC) i angularni cingularni korteks (ACC). Smanjen volumen ACC je povezan sa simptomima PTSP-a, a studije na blizancima sugeriraju da je to sekundarna promijena uzrokovana PTSP-om, za razliku od hipokampalne volumne redukcije. PFC pokazuje smanjenu aktivnost koje je također povezana sa simptomima, što ima smisla kada uzmemo u obzir da je jedna od funkcija PFC upravo modulacija odgovora na stres i emocionalne reaktivnosti. Također su nađeni neki genetski markeri (SLC6A39, FKBP5) koji koreliraju s PTSP-om i nastankom psihičke traume te konačno vidimo jasnu sliku multifaktorijalne prirode psihičke traume (Sherin & Nemerof, 2011.).

Povratak Batmanu i njegovoj psihičkoj traumi

Jasno nam je da će smrt roditelja u bilo kojim okolnostima biti traumatsko iskustvo za dijete. Iz Bruceovih sjećanja na njegovo djetinjstvo u "Batman Hush" (Batman #608-619) možemo zaključiti da je Bruce bio zastičivano dijete vrlo bogatih roditelja te da je bio vrlo blizak s njima i da je imao samo jednog pravog prijatelja. Ovakva obiteljska konstelacija mogla mu je još više pojačati doživljaj gubitka izazvnog roditeljskom smrti. Sam traumatski učinak gubitka roditelja sigurno je pojačala prisutnost dječaka ovom nasilnom činu. Nema mnogo podataka o Bruceovom djetinstvu u samim stripovima, ali ono malo što nalazimo u stripu nam govori u prilog nekih gore spomenutih interpretacija traume. Vidimo jasan lom u njegovoj osobnosti, za koji Kardiner kaže da je uzrok retrospektivnom odupiranju mentalnoj asimilaciji traumatskog događaja. Tu se možemo nadovezat na Ferenczia koji također pričao o fragmentaciji osobnosti, pogotovo u pogledu prekida veze između emocija i inteligencije. Bruce je kao dijete bio vesele i bezbrižne naravni, ali nakon smrti roditelja to se drastično mijenja. U "The Man Who Falls" jasno vidimo da njega nakon smrti roditelja prestaju zanimati stvari koje njegovi vršnjaci rade (pogotovo nakon što se njegov jedini prijatelj Tommy

odselio). Vrlo brzo nakon smrti falsificira nekolicinu pisama i dokumenata koji mu omogućuju da s 14 godina putuje po svijetu skupljajući znanje koju će mu biti potrebno za njegovu "misiju". On putuje od fakulteta do fakulteta učeći i pokazujući iznimnu inteligenciju, ali nikad se ne zadržava dugo. Ovakav plan pokazuje dugogodišnje planiranje, a ujedno ukazuje na učinak traume na mentalni život ovog 14godišnjaka. Znamo da u mladima dominira aktivnost u limbickom sustavu stoga djeca nisu sklona razradi nekih dugoročnih planova. Za to im je potrebna neokortikalna dominacija. Ova planiranja ukazuje na neurobiološku promjenu u aktivnosti limbičkog sustava i neokorteksa koje su više karakteristične za odrasle ljude i samo je po sebi odraz dominacije intelektualnih funkcija. Ferenczi i kasnije Winnicott su tvrdili da trauma dovodi do prekida između inteligencije i emocija. Emocije se zakopavaju u nesvjesno, što se jasno vidi u skoro svim aspektima Bruceovog kasnijeg života, pogotovo u njegovim romantičnim odnosima. I dok te emocije gube svoje mentalne reprezentacije, intelektualni dio osobnosti se orijentira k adaptaciji, za što Ferenczi također kaže da ima elemente izvođenja. Adaptacija s elementima izvođenja zvuči poput Batmanovog slogana. Jasno mi je da ova usporedba nije vrlo precizna, ali ona uistinu oslikava jednu realnu reprezentaciju Batmanovog života. On se uistinu cijeli odrasli život pokušava adaptirati na traumatski utjecaj uz pomoć simbola, baš kao što tvrdi Ferenczi, ali to viječno radi sa stilom. Umjesto da se samo obuče u nesto tamno i malo više praktično, on svoj vlastiti traumatski problem pokušava rješavati lovom na kriminalce i pribjegavanjem teatralnom zamjenom uloga. On je sada onaj koji utjeruje strah drugima i koji se pokušava rasteretiti potisnutog bijesa. Čak mu i sva prijevozna sredstva izgledaju kao šišmiši, a skrovište mu predstavlja pečina koja je puna pravih šišmisa.

Zašto šišmiš? Razlog je naravno simboličke naravi. Naime, Bruce se od malena boji šišmiša. U dobi od šest godina pao (*The Dark Knight Returns* #1 1986.) je u jedan dio tih pečina u kojima će kasnije napraviti svoje skrovište (Batcave). Njegov strah mehanizmima premještanja i projekcije postao je fobični strah od šišmiša. Ovdje također vidimo dokaz odvojenosti njegovog emocionalnog i inteligentnog dijela uma, jer nakon traume on više ne osjeća strah u prisutstvu šišmiša. No kasnije će se taj simbol straha, ovi šišmiši, ponovno pojaviti u njegovom životu.

U "Batman: Shaman" (Batman: Legends of The Dark Knight #1-5 1989.) susrećemo Brucea kako pomaže najboljem lovcu na ucijene uloviti kriminalca u planinama nedaleko od Arktičkog kruga. Sve završava tragično za lovca i kriminalca, a i sam Bruce bi umro u snijegu da ga nisu spasili lokalni Indijanci. Od njegovih spasioca saznajemo da je bolovao od teške upale pluća, tijekom koje je proživljavao razne halucinacije koje su sadržavale simbol šišmiša. Ovdje taj šišmiš ne reprezentira njegov strah, nego vrlo jasno vidimo da simbolika tog šišmiša igra ulogu u adaptaciji na nove okolinske uvjete koji su nastali nakon tramskog događaja. Od 14 godine, a možda i ranije, on putuje svijetom skupljajući znanje (simbole) pomoću kojeg će promijeniti nasilnu prirodu Gothama (adaptirati se na nove uvjete nakon traume). Napokon nailazi na taj zadnji simbol kojeg je tražio, u obliku halucinacije o svetom ratniku, koja je bila inducirana delirijem tijekom životno ugrožavajuće pneumonije (nije primio antibiotike, jer ih domaćini nemaju). Nije odmah bio svijesan važnosti tog simbola, ali na dan njegove prve patrole u Gothamu ponovno će doživjeti bliski susret sa smrću (Batman: Year One #1 1988.) i dok će sjediti u stolici smrtno krvareći, jedan šišmiš će proletiti kroz prozor i taj prizor će ga podsjetiti na raniji događaj u blizini Artickog kruga. Napokon Bruce prihvaća taj simbol kao dio svog identiteta i još važnije kao sredstvo adaptacije na originalnu traumu. Njegov izvođenje, njegov "performans" sada napokon može započeti kad je naoružan svim simbolima koji su mu potrebni za postizanje ravnoteže između mijenjajuće okoline i pojedinca (Batman). No kao što ćemo vidjeti, ti simboli nekada nisu dovoljni, te vidimo da kad oni zakažu u pomaganju adaptaciji, njegovi postraumatski simptomi se opet pojavljuju ili, ukoliko su već prisutni, egzacerbiraju. Najbolji prikaz ovoga nalazi se u odličnoj sekvenci u prvoj epizodi "The Dark Knight Returns" u kojoj susrećemo Bruce u mirovini. Točnije Batman je u mirovini i to već 10 godina, a prvu stvar koju zapažamo su njegovi novi mehanizmi adaptacije (životno ugrožavajuće utrkiavanje s autima) na traumu koja ga još uvijek proganja. Kao što kasnije vidimo, ovi novi mehanizmi nisu dovoljno moćni kao što je simbol Batmana. Bruce gleda televiziju i slučajno nailazi na film "Mask of Zorro", film koji je išao gledati s roditeljima onu večer kada su ubijeni. Misleći da je riješio svoj traumatski problem, odlučuje pogledat film. Uskoro nakon početka, film postaje okidačem disocijativne "flashback" epizude tijekom koje Bruce proživljava događaje te

sudbonosne večeri. On paraliziran stoji "gledajući" kako mu Joe Chill ubija roditelje. Nakon tog prisjećanja vidimo da je riječ o pravoj disocijativnoj "flashback" epizodi jer kada se iz nje trgne shvaćamo da je u međuvremenu već cijeli film završio.

7. BATMAN S DIJAGNOZOM PTSP-a

Sad kada malo više razumijemo prirodu Batmanove traume, možemo započeti pravu dijagnostiku njegovog postraumskog stresnog poremećaja. Pokušati ću pokazati da on uistinu zadovoljava sve kriterije PTSP iz DSM - IV - TR. Novo izdanje, DSM - V, se razlikuje, u dijagnostičkim kriterijima za PTSP, od prijašnjeg izdanja (APA, 2013.). Ali te razlike, poput eliminiranja A2 kriterija (subjektivna reakcija) i razdioba kategorije izbjegavanja/otupljenja na dvije različite skupine simptoma, i dalje ne utječu na finalnu dijagnozu Batmana, jer on zadovoljava kriterije u oba slučaja. Prvi kriterij (A) za dijagnostiku PTSD-a opisuje da je osoba svjedočila, iskusila ili bila konfrontirana s smrću ili prijetnjom smrti ili teškom ozljedom ili prijetnjom fizičkom integritetu samog pacijenta i/ili drugih. Također, odgovor te osobe na traumatski događaj mora uključivati intenzivan strah, osjećaj bespomoćnosti ili užasa. Reakcija Brucea na smrt roditelja sadržavala je ove elemente: svjedočio je smrti svojih roditelja te je i sam je bio izvrnut prijetnji smrti i teške ozljede. Već sam ranije spomenuo da nemamo skoro nikakvih izvora iz kojih bi mogli saznati o Bruceu neposredno nakon smrti njegovih roditelja, ali ono malo što vidimo iz sekvenci sjećanja na događaj, kao u "The Dark Knight Returns", jasno nam je da je preživljavao intenzivnan strah dok ga otac pomicao iza sebe kad je ugledao revolver u rukama Joe Chilla. Slijedeće što se dešava je ubojstvo njegova oca i sada jasno vidimo kako se Bruceov izraz lica postepeno mijenja iz straha u užas dok shvaća da mu je otac ustrijeljen. Bruce stoji nepomičan, bespomoćan da nešto učini. Nakon ubojstva oca, Joe Chill vjerojatno slučajno ubija njegovu majku pokušavajući joj ukrasti bisernu ogrlicu. Ovdje disocijativna flashback epizoda završava. Još elemenata bespomoćnosti kao dio reakcije na traumatski događaj, možemo zamjetiti u kratkom prikazu roditeljeve smrti na kraju prve epizode "Batman: Year One". Tamo vidimo mladog Brucea kako bespomoćno kleći kraj tijela svojih roditelja, a zadnja scena nam prikazuje samo Bruceovo lice na kojem se može zapaziti kako se bespomoćnost polako transformira u bijes. Kasnije će upravo ovi osjećaji biti bitan dio motivacije u njegovom postanju Batmanom. O tome možemo zaključiti iz nekoliko scena u "The Man Who Falls"(Bruce pada u bunar) i "Arkham Asylum"(rasplakao se nakon što je Bambi umro u

istoimenom Disneyevom filmu) gdje Bruceov otac kritizira mladog Brucea zbog njegove plašljive naravi i bespomoćnosti u takvim situacijama.

Drugi dio kriterija (B) je usmjeren na opetovano proživljavanje tog iskustva na barem jedan od 5 načina, a naš "pacijent" ih proživljava na skoro sve načine. U trećoj epizodi "The Dark Knight Returns" susrećemo Batmana i Robina kako traže Jokera nakon što je ovaj pobijegao. Prateći tragove otkriju da je Joker posjetio Selinu Kyle, Catwoman u njezinim mladim danima, te se žurno upute prema njezinom stanu. Tijekom cijele ove potrage, pa i kad dođu u Selinin stan, Batman se na trenutke prisjeća ubojstva svog oca i revolvera koji ga je ubio. Ova prisjećanja ga očigledno muči, što se vidi na njegovom licu koje se počinje grčiti nakon jednog kratkog prisjećanja na očev pad. Kako nosi odijelo Batmana, lakše mu je adaptirati se na nelagodu uzrokovanu prisjećanjem na oca, stoga on zanemaruje uznemirujuću misao i nastavlja dalje (ovaj obrzac zanemarivanja nelagode je tipičan za Batmana). Slična je situacija kada se prisjeća cijelog događaja u prije spomenutom trenutku u "Batman; Year One", gdje je razlog njegovog prisjećanja, neuspjeh prve večeri u patroli. Bruce te večeri skoro umire i jedva se vraća kući, gdje sjedne u fotelji te biva paraliziran osjećajem neuspjeha i bespomoćnosti. Ljuti se na sebe zbog svoje brzopletosti koja ga je dotle dovela. Prisjećajući se smrti roditelja govori kako je tu večer sav smisao u njegovom životu nestao. Ovaj trenutak prekida jedan izgubljeni šišmiš koji se probija u njegovu sobu kroz prozor na balkonu, ovaj simbol trgne Bruce te mu omogućava da napokon započne svoju adaptaciju na traumu kroz Batmana. Prije smo već spomenuli da on ima tipične disocijativne flashback epizode koje su jedan od oblika opetovanog proživljanja traume.

Međutim, također bi htio spomenuti još jedan slučaj gdje možemo jasno vidjeti razliku između toga kako se Bruce nosi s tim flashbackovima u prisutstvu simbola Batmana i bez njega. Spomenuti primjer iz "The Dark Knight Returns" je slučaj u kojem Bruce više ne koristi simbol Batmana za adaptaciju na traumu stoga on proživljava flashback epizodu u potpunosti. U "Arkham Asylum" je malo drugačija situacija. Batman (sad "naoruzan" simbolom) ulazi u umobolnicu za kriminalce (Arkham Asylum) gdje su sami zatvorenici/pacijenti preuzeli kontrolu. Tamo ga Joker prisili da s Ruth Adams (dežurna psihoterapeutkinja koje je ostala s pacijentima) radi Rorshachov test i slobodno

asocijacira u nadi da će u Batmanu izazvat nekakava traumatska sjećanja. Naime, Joker ne poznaje prirodu Batmanove traume, ali je očito iz njegovih razmišljanja (naracije) u "The Killing Joke" da je svjesan uloge traume u "stvaranju" Batmana. Jokerova "psihološka" igra uspijeva, te Batman počinje proživljavati disocijativnu flashback epizodu. Vidimo da nije svjesan svoje okoline te da zapravo "vidi" događaje iz prošlosti (smrt roditelja), ali je svjestan što mu se događa. Pošto je obučen u Batman odijelo, on sad koristi taj simbol da se bori protiv toga sjećanja. Uspijeva slomiti nekakvo ogledalo, te uzima komad oštrog stakla koji odmah zabija u svoj dlan kako bi se trgnuo iz flashbaca i uspijeva. Na temelju toga vidimo da je Batman barem do određene mjere svjesan svog stanja, te da je razvio više ili manje uspješne mehanizme nošanja sa svojim stanjem. Također moramo spomenuti da Bruce vrlo često pato od noćnih mora u kojima proživljava smrt svojih roditelja, s većim ili manjim varijacijama na temu, kao na primjer u "Batman: Blind Justice" ili "Batman: Gothic". Nekada ti snovi nisu direktno vezani za traumatski događaj, nego za simboliku toga događaja i adaptacije na traumu, poput noćne more na početku "Dark Knight Returns" gdje sanja onaj dan kad je pao u pećinu ispod njihovog imanja (budući Batcave) koja je bila nastanjena šišmišima.

Treci dio kriterija (C) usmjeren je na dva aspekta, izbjegavajuće ponašanje prema stimulusu koji stoji u asocijativnoj vezi s traumom i psihička otupljenost. Kako bi zadovoljili kriterije, pacijent mora imati barem 3 od 7 karakteristika navedenih pod ovom kategorijom. Naš "pacijent" ima minimlno 4 ili cak 5 tih ponašanja koja su karateristična za kategoriju C.

Prvo što cemo spomenuti je izbjegavajuće ponašanje podražaja koji s nesretnim događajem stoji u asocijativnoj vezi. U Brucea možemo naći monogo primjera koji ga podsjećaju na kobnu večer, ali najbolji primjer je zapravo scena iz "The Dark Knight Returns" koja prethodi početku flashback epizode. Naime, on tu kaže da je trebao provjeriti na rasporedu kad je film ("The Mask of Zorro") na televiziji, što nam govori o njegovoj navici kontrole rasporeda kako ne bi naišao na taj film. Možemo naslutiti da je gotovo cijelo vrijeme izbjegavanje bilo uspješno pošto sam naglašava kako ga je prije jako volio. I ovaj nagalask na prošlo vrijeme upućuje na pretpostavku da vec dugo vrijeme nije vidio inkriminirani film, ako ne i od kobne večeri. Njegov smanjeni interes

za važnim aktivnostima vrlo je očit u prvih 10 godina njegove karijere, kao što možemo vidjeti u prvom poglavlju "Batman: Blind Justice" (1989.) kada odgađa sastanke i previše ne mari za poslovanje svoje tvrtke. Na socijalna događanja odlazi samo zbog Alfreda koji ga neprekidno na njih tjera te pogotov kada uzmemo u obzir njegovu popularnost u gradu kao najpoželjnijeg samac. Također misli da će stvaranjem reputacije ženskara i ekscentričnog bogataša imati savršen izgovor za svoja "čudana" ponašanja i time djelotvorno sakriti svoju tajnu. Ovakav pristup često će ga mnogo koštati i u tom istom stripu ("Blind Justice") zbog njegovog nemara umrijeti će nekoliko nevinih ljudi što će ga potaći na dublju introspekciju. Mnogi drugi stripovi kasnije će se baviti istom temom, poglavito "Knightfall" saga, a što će se naknadno odraziti u promjenama Bruceovog pristupa prema svemu. U stripove koji su napisani desetak godina kasnije, vidimo da Bruce direktno upravlja svojom tvrtkom, održava je na vrhu svjetske industrije, te se intenzivno bavi humanitarnim radom ("Superman/Batman #50").

Treći znak iz ove kategorije kojeg posjeduje Bruce predstavlja ograničen opseg afekta. Njega možemo zamjetiti u pratkički svakom stripu o Batmanu. Možda najbolji način da to dokažem je govor Seline Kyle (Catwoman) na Batmanovom pogrebu. Tijekom jedne od većih "cross-over" priča u DC Comics počinjemo sumnjati da je Bruce Wayne možda umro. Stoga je Neil Gaiman 2008. napisao "Whatever Happened To The Caped Crusader", a što je trebala biti priča o Batmanovoj smrti koja je primjenjiva na bilo koje doba. Ovaj se strip vrti oko Batmanovog pogreba na koji dolaze skoro svi njegovi prijatelji i neprijatelji, a prva osoba koja o njemu govori je Selina Kyle. Bruce i Selina, a i Batman i Catwoman, su vijечно imali nakav čudan intiman odnos i zaključujemo da je iz njezine perspektive Batman bio kriv zato što nisu završili sretni zajedno. Ona tvrdi da je njemu grad uvijek bio važniji od nje i tijekom njihove rasprave o mogućnosti zajedničkog života, vidimo da njegovo lice ne prikazuje nikakav afekt.

Osjećaj skraćene budućnosti se jasno vidi kroz dva primjera. Prvi je u "Batman: Blind Justice" gdje narator komentira kako je Bruce razmišljao kako bi bilo imati brata, obitelj, partnera, ali odmah odbacuje tu mogućnost i prihvaća svoju vječnu samocu. Čak naglašava da više nema nikakve nade, što se dobro poklapa s Ferenczиеvim principom stvarnosti koja je lišena nade te stoga postaje neovisan o principu ugone. Bez simbola, da potaknu nadu, ne dolazi do povezivanja izgubljenog zadovoljstva i nade za ispunjenjem

želja. Drugi primjer nalazimo u "The Killing Joke" na početku i kraju kada pričajući s Jokerom naglašava da njihov odnos može završiti samo smrću jednog od njih dvoje ili oboje. Pokušavaju razriješiti taj problem, misleći da je im je to zadnja prilika, ali na kraju obojca prihvaćaju svoju neizbježnu situaciju.

Zadnji znak u ovoj kategoriji koji Bruce pokazuje je osjećaj otuđenosti od drugih. O tom se ne govori puno u stripovima jer u principu Bruce uvijek izbjegava pričati s drugima o svojim osobnim stvarima. Ovo samo po sebi može biti neki znak otuđenosti, ali još se jasnije da zaključiti o njegovo otuđenosti jer rijetko koga pušta u svoj život i sve želi napraviti sam. Primjer jednog i drugog možemo vidjeti u "Batman: Blind Justice" gdje odbija pomoć poručnika Gordona na njegovom suđenju (optužen je za špijuniranje) i pokušava otjerati jedine ljude koji tijekom suđenja stoje uz njega. Zanimljivo je da jedini ljudi s kojima napokon, nakon mnogo godina, ostvari bliskije odnose, su ljudi koji ga većinom viđali u Batman odijelu. Osim Alfreda, njegovi najbliži prijatelji, Clark Kent, Dick Grayson, James Gordon, Barbara Gordon, Tim Drake, većinom su ga viđali u Batman odijelu i skoro svi su sami bili kostimirani. To što s poručnikom Gordonom prvo razvije prijateljstvo kao Batman, a tek onda kao Bruce Wayne, a jednako tako i sa Supermanom i većinom ostalih osoba, još više ukazuje na ključnu ulogu koju simbol Batmana igra u njegovim odnosima s ljudima.

Četvrti kriterij (D) se temelji na simptomima pojačane pobuđenosti. Nabrojeno je 5 mogućih znakova od kojih treba 2 za dijagnozu PTSP-a. Prvi znak koji Bruce ima je poteškoće sa spavanjem, pošto spava vrlo rijetko, a kad spava vrlo se brzo i lako probudi. U nekim slučajevima je to dosta ekstremno poput u "Batman: Blind Justice" gdje spava 1 sat dnevno, a i onda se zna probuditi 20 minuta ranije, najčešće zbog uznemirujućih snova. Drugi znak je sklonost izljevima bijesa, koji su u Batmana jako česti, a vidimo ih u gotovo svakom stripu, poglavito u onima u kojima sudjeluje Joker. U "Batman: The Man Who Laughs", priča o prvom susretu između Batmana i Jokera, na kraju ima bolan završetak kako za Jokera tako i za Batman kada posljednji shvati da ga nemože ubiti, ali ga može poslati u bolnicu. Još jasnije vidimo njegov slabo kontrolirani bijes vezan uz želju i otpor da ubije Jokera, a zbog čega kada pri dolasku u Arkham počne bijesno vikati i zlostavljati jednog čovjeka koji je glumio Jokera, koji je u međuvremenu

pobijego. Za hipervigilnost je tesko razaznat koliko je ona samo dio njegova "posla" ili pravi simptom, poglavito zato sto se stalno nalazi u opasnim situacijama. Isto tako, Bruce se dojmi dosta opušteno u nekim normalnim okolnostim kad nije obučen u Batmana i gdje nema potencijalne prijetnje, a što bi se s druge strane moglo prepisat i njegovoj "glumi" dok se nalazi u društvu. U svakom slučaju Bruce ne pokazuje nikakve neurovegetivne simptome karakteristicne za hipervigilnost, te jedine znake pojačane pobuđenosti koje vidimo u Brucea u javnosti predstavljaju izljevi bijesa na spomen roditelja (Sadock & Sadock, 2005.).

Iz gore navedenog možemo zaključiti da Bruce ispunjava sva 4 kriterija za dijagnozu PTSP-a, te naravno, ispunjava uvjet da simptomi traju dulje od mjesec dana, posto u njegovom slucaju traju najmanje 40 godina.

Međutim, ono sto je puno zanimljivije od tih pokazatelja Bruceovog mentalnog stanja je način na koji se on nosi s njim. Moglo bi se reći da strip donekle realno oslikava sliku PTSP-a, no značajno se razlikuje u načinu na koji to radi. U stvarnom svijetu ne vidamo ljude koji se oblače u velikog šišmiša kako bi se borili protiv "nepravde" ovoga svijeta. Zašto Bruce to radi? Sam nam Hamm, scenarist filma "Batman" (1989.) i pisac "Batman: Blind Justice", daje jedno zanimljivo objašnjenje. On jednostavno tvrdi da su Bruceov novac i njegova razmaženost uzrok tako grandioznom načinu nošenja s psihičkom traumom i izvršavanjem osвете. Ovo je uistinu zanimljiva teorija, naime dosta drugih superheroja u stripovima, koji najprije nemaju moći i koji su također bogati, a odluce postati superherojima nakon traumatskog iskustva, poput Green Arrow ili Iron Man.

Kao sto je Otto Rank reko, adaptacija je primarno kreativan proces što jasno vidimo u Batmanovoj simbolickoj adaptaciji na traumou. Ali što da nije ima sav taj novac? On sam priznaje u "Fathers" (Superman/Batman #50) da Batmana nebi bilo da nije imao novac i tehnologiju očeve firme. Pretpostavljam da novac ovdje igra sličnu ulogu koju igra i u proračunu za film. Grandioznost filma, njegovi specijalni efekti, setovi, poznati glumci, sve to zhatijeva veliki proračun. Jednako tako, novac je mladom Bruce omogućio putovanje svijetom, učenje na najboljim sveučilištima, vježbe s najvećim majstorima pri kojima je uspostavio kontrolu nad svojim tijelom i umom, a cijelo to vrijeme njegova

kreativnost nije imala ograničenja, barem ne fiskalnog. Na taj način njegova simbolička adaptacija je mogla narasti do tako teatralne razine. Bez novca bi se vjerojatno morao drugačije nositi s traumom. Umjesto da ga životne poteškoce prisile da se napokon suoči sa svojim problemom i počne lječiti, on sa simbolizmom manje ili više uspješno riješava straha i osjećaj bespomoćnosti i ispunjava potrebu za osvetom, ali se svakodnevno dovodi u situacije koje simuliraju primarnu traumu.

Tijekom svoje dugogodišnje "karijere" svjedočio je smrti mnogih ljudi, od kojih je nemali broj bio blizak Batmanu i/ili Bruce Wayneu. Sam se susretao sa smrću toliko često i jedini razlog zašto je uopće još živ je ustvari očiti – jer je on lik iz stripa. Njegovo tijelo je pretrpilo nezamislive količine traume, u "Batman: Bilnd Justice" ga doktor obavještava, nakon operacije (zbog metka tokom sudjenja), da su mu otkrili 32 stara prijeloma kostiju, a nije prošl niti 10 godina od prve večeri kada je obukao Batman odijelo, koje ce nositi jos barem 20 godina. Sve ovo ga zapravo izlaže opetovanom traumatiziranju i pogotovo osijećaju bespomoćnosti te postaje ovisan o Batmanu jer mu on treba u adaptiranju na novonastalu okolinu koja postaje sve gorom. Na taj način se stvara pozitivna povratna sprega, koja se nažalost negativno odražava na njegovo mentalno zdravlje. Bilo bi zanimljivo vidjeti Batmanov hipokampus, jer bi vjerojatno bio znatno reduciranog volumena zbog kumulativnog toksičnog učinka kortizola kojem je izložen tijekom tih ekstremno stresnih situacija. Na sreću takvo će se stanje s vremenom promijeniti. Polaganim koracima Bruce će tokom godina stvoriti zdrave odnose s ljudima i početi koristiti svoj novac i utjecaj na uistinu altruističan način, na primjer pri renovaciji cijeloga Gotham City nakon kataklizmičkog potresa ("Batman: Aftershock"). S vremenom će postati sve manje ovisan o simbolu Batmana kao sredstvo adaptacije na psihicku traumu, te će uz pomoć prijatelja i obitelji postati bolji heroj. Naglašavam da je to Batmanova najbolja karakteristika, *on napreduje*.

8. ŽALOVANJA I PSIHIČK TRAUMA

Bruceovo poboljšanje odnosa s drugim, a i njegovo razvojno napredovanje djelomično bi se moglo tumačiti Kohutovim viđenjem narcističkih poremećaja koje Kohut objašnjava zastojem u razvoju zbog narcističkih povreda (Kohut, 1977.). Međutim, iz cjelokupnog života Batmana može se zaključiti da je on kao dječak doista doživio masivnu traumu te da psihički preživjeti morao je upotrijebiti narcistične obrane od kojih je najuočljivija onipotencija. Također su očite idealizacija sebe (vlastitog selfa) i o reprezentacije oca. Ove narcistične obrane najvjerojatnije proizlaze iz njegovog ambivalentnog odnosa s ocem. On je često odsutan (puno radi, kirurg) i kritičan na Bruceovu plašljivost, na primjer u "Arkham Asylum" (1989.), što sam prije spomenuo, Bruce se rasplakao nakon kina (gledali su "Bambi") pa je njegov otac poceo vikati na njega, govoreći mu da će ga ostaviti na ulici ako se ne počne ponašati kao odrasli. Dok istovremeno nailazimo na slučajeve kada se ponaša kao brižni zabrinuti roditelj, a primjer toga nalazimo u "Batman: Gothic". Vidimo Brucea u nekoliko navrata kako se prisjeća svojih dana u internatu, no kada otac dolazi u školu i posumnja da jedan od učitelja zlostavlja djecu, on ga odmah vodi doma pod isprikom da im je falio i da će sada ići proslaviti njegov dolazak s odlazkom u kino. Stoga, za Brucea, njegov otac predstavlja simbol zaštite, ali istovremeno i simbol kazne. Oni su uglavnom pozitivni likovi dok je daljnjim mehanizmom projekcije sebe oslobodio negativnih osjećaja, moguće također vezanih uz oca (konflikt ljubavi i mržnje, ambivalencija). Cijelokupna psihološka konstelacija (PTSP), međutim, otežala mu je prolaz kroz proces žalovanja. Obrane su mu pomogle da se osjeća jak i neustrašiv umjesto slab i bespomoćan. Kao što je naglašavano Bruce je na neki način razdvojio emocionalno od kognitivnog i uglavnom se nakon traume znatno više oslanjao na svoje kognitivne sposobnosti. Emocionalno je zakočen, odnosi s drugima su osakaćeni potrebom za distancom i izbjegavanjem bliskosti. Ono što više govori o pribjegavanju narcističkim obranama, a ne pravom narcističkom poremećaju ličnosti, i izbjegavanju procesa žalovanja upravo je njegov oporavak, pa makar nastupio nakon mnogo godina. On počinje graditi mnogo zdravije, bliskije osnose s drugima, oslobađa se ovisnosti o Batmanu i postaje Bruce Wayne, autentična osoba, a ne više mortificirano, lažno biće. Vec u "Batman: Hush" priznaje Catwoman

svoj pravi identitet i prepušta se emocijama. Ovaj trenutak romanse traje samo jednu večer, ali će se tokom narednih godina kontinuirano viđati i na kraju bi se moglo reći da imaju i nekavu vrstu vezu, kao što vidimo u "Batman, Inc" (2011.). U istom stripu vidimo da Batman polaganim koracima napušta preokupaciju grandioznim fantazijama i započinje graditi mrežu "Batmana" svugdje po svijetu. Odlučuje se preuzeti više administrativnu ulogu i pokušava maksimalizirati svoj pozitivan učinak na cijeli svijet. Ovo je u najmanju ruku zreliji pristup od dosadašnjeg i vidimo da su sve ove promjene bazirane na uspostavljanju zrelijih odnosa s bližnjima oko sebe. A u "Batman and Robin" #20 (2011.), njegovo stanje je toliko bolje da ga nalazimo kako gleda film ("The Mask of Zorro") sa svojom obitelji (Alfred, Damian, Richard i Tim), nešto sto prije 20 godina nikako nebi mogao u činiti. Pravi narcistični poremećaj nema tako sretan kraj. . Više ne misli da je to samo njegova misija, sada aktivno traži pomoć od drugih u toj borbi, te se prepušta osjećajima ljubavi, brižnosti, bliskosti i empatije što su sve ponasanja koja kontriraju njegovom uobičajenom izoliranom svijetu grandioznih fantazija. Sad napokon počinje uistinu logistički pristupati kriminalcima. Pravi narcistični poremećaj nema tako sretan kraj. Bez liječenja on sve više postaje žrtvom vlastitih unutarnjih destruktivnih poriva i mržnji bliskom osjećaju duboke zavisti koja vodi uništavanju svega što je dobro u vanjskom svijetu (Bass, 2009.). Srećom Brucea tih problema, a njegov napredak je moguć zbog žalovanje koje je toliko dugo izbjegavao. Sukob sa Simonom Hurt u "Batman and Son"(2006.) i "Batman R.I.P." (2008.), koji glumi Bruceovog oca i siri laži o njemu, značajno uznemiri Brucea, ali taj sukob sa zlim imitatorom služi kao svojevrsni katalizator procesa žalovanja i eventualno omogućiti Bruceov oporavak. Upravo ovako dinamična povjest lika i posvećenost njegovim osobnim problemima čini ovaj strip odličnim izvorom za učenje o psihičkim poremećajima, pogotovo o traumi. Time još više jer nam pokazuje koliko ga opterećuju ti problemi i koliko je bitno da razvije zrelije obrasce ponašanja. Možda nije baš dobar uzor dijeci, ali upravo je to poanta i sam strip naglašava i time pokazuje da i najbolje namjere ne završavaju nužno s dobrim rezultatima, te nam pokazuje koliko je stabilnost ličnosti nužna za posao heroja.

9. ZAHVALE

Ponajprije se zahvaljujem svojoj mentorici, gospođi prof.dr.sc. Vlasti Rudan, na pomoći i savjetima, te pogotovo na njenom strpljenju s mojim siromašnim znanjem hrvatskog jezika. Također zahvaljujem svima koji su mi pružili podršku da napišem diplomski rad o nečemu što jako volim. Zahvaljujem svim svojim prijateljima, koji su često diskusijom inspirirali moje zaključke. I za kraj se želim zhvaliti dvijema osobama koje su najviše utjecale na moju ljubav prema Batmanu, prvi je Kruno, koji nije mogao odbiti zahtjeve 5godišnjeg dječaka koji je sam došao u njegovu videoteku po film "Batman", već po 100ti put. I najviše se zahvaljujem svojoj majci koja me upoznala s Batmanom i hranila moju znatiželju od prvoga dana.

10. LITERATURA

Abatzoglou, G. 2010 Early Psychological trauma and adolescence: a psychodynamic approach, Aristotel University Medical Journal, 37 (1): 10-15

APA, 2000 Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders DSM-IV-TR, 4th edition (Text Revision) American Psychiatric Association

APA, 2013 Highlights of Changes from DSM-IV-TR to DSM-V

Bass, A. 2009 "It Ain't Over Till it's Over": Infinite conversations, imperfect endings and the elusive nature of termination, Psychoanalytic Dialog 19: 744-759

Bonomi, C. 2003 Between Symbol and antisymbol - the meaning of trauma reconsidered. Int. Forum Psychoanal. 12 (1): 17-21

Bonomi, C. 2004. Trauma and the Symbolic Function of the Mind, International Forum of Psychoanalysis, 13: 45-50

Carter, M. 2010 Secret Origin: The Story of DC Comics, Warner Bros.

Ferenczi, S. 1919 The phenomena of hysterical materialization. In: Further Contributions to the theory and technique of psycho-analysis, London: Karnac Books

Ferenczi, S. 1926 The problem of acceptance of unpleasant ideas - advances in knowledge of the sense of reality. In: Further Contributions to the theory and technique of psycho-analysis, London: Karnac Books; 366-79

Ferenczi, S. 1913 Stages in the development of the sense of reality. In: First contributions to psycho-analysis, London: Karnac Books; 213-39

Ferenczi, S. 1955 Notes and fragments, 1920 and 1930-33. Final contributions to the problems and methods of psychoanalysis. London: Karnac Books; 216-79

Ferenczi, S. 1985 The clinical diary of Sandor Ferenczi, Dupont J, ed. Cambridge, MA: Harvard University Press

Freud, S. 1917 Mourning and melancholia, Standard edition, London: The Hogarth Press 14: 239-260

Freud, S. 1920 Beyond the pleasure principle, London: Hogarth Press, 18: 7-61

Kardiner, A. 1947 War stress and neurotic illness (with collaboration of Herbert Spiegel). New York nad London: Paul B Hoeber

Kohut, H. 1977 The Restoration of the Self, New York: International Universities Press

Klein, M. (1946). Notes on Some Schizoid Mechanisms. *Int. J. Psycho-Anal.*, 27:99-110

Rank, O. 1929 The trauma of birth. New York: Harcourt Brace

Rosenberg, R. S. 2012 What's the Matter With Batman?: An Unauthorized Clinical Look Under the Mask of the Caped Crusader, CreateSpace Independent Publishing Platform

Sadock, B. J., Sadock, V. A. 2005 Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th edition, Vol. I

Sherin, J. E., Nemerof, C. B. 2011 Post-traumatic stress disorder: the neurobiological impact of psychological trauma, *Dialogues Clin Neurosci* 13:263-278.

Terrill, R.E. 1993 Put on a Happy Face: Batman as Schizophrenic savior, *Quarterly Journal of Speech* 79: 319-334

Tilley, C. L. 2012 Seducing the Innocent: Fredric Wertham and the Falsifications that Helped Condemn Comics. *Information & Culture: A Journal of History*. 47 (4), 383–413.

11. ŽIVOTOPIS

Rođen sam 21.02.1989. u Zadru, gdje sam živeo do svoje 8. godine kada sam se doselio u Zagreb. Završio sam osnovnu školu i XV. gimnaziju u Zagrebu, a tijekom školovanja sam sudjelovao u nekoliko natjecanja od kojih bi istaknuo Internacionalnu Juniorsku Znanstvenu Olimpijadu (IJSO) u Jakatri 2004. Već se 10 godina aktivno bavim plesom zvan b-boying, poznat pod nazivom breakdance, u sklopu kojega sam proputovao mnogo europskih zemalja. Također amaterski sviram gitaru i veliki sam ljubitelj stripova i znanstvene fantastike u svim formatima. Odlično govorim engleski jezik i proveo sam puno vremena u SAD-u, gdje sam u 3 navrata preko ljeta radio u neurobiološkom laboratoriju svoga oca na Yale sveučilištu. Od kada sam kao mladi dječak ušao u taj laboratorij prvi put, fascinirala me medicina, pogotovo ljudski mozak. Stoga sam s vremenom polagano skrenuo svoju znatiželju s mozga na um i tako me privukla psihijatrija.